

D. M.

**"The language of science", T. H. Savory,
London 1953 : [recenzja]**

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 2/1, 172-173

1957

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

**Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.**

wieku), B. Gille w obszernym artykule porusza problem rozwoju technologicznego w Europie od XII—XV w., R. Hooykaas zajmuje się rozwojem nauki w okresie reformacji (w nocie krytycznej do tego artykułu R. H. Bainton wykazuje trudność utrzymania zasadniczej tezy autora, który twierdzi, że kościół protestancki w większym stopniu aniżeli kościół katolicki sprzyjał rozwojowi nauk przyrodniczych), a wreszcie B. Caizzi porusza problem wzajemnych stosunków Włoch północnych i południowych w ciągu ostatniego stulecia.

Dział drugi *Zeszytów* (Documentation) zawiera rozprawę Gertrudy Smith na temat genezy pierwszych klasyfikacji prawa greckiego, następnie J. Comas pisze o wkładzie pre-kolumbijskim do kultury wszechświatowej, a J. Numoto omawia zagadnienie akceptacji i odrzucania przez Japonię elementów kultury europejskiej.

Krótki jednostronnicowy dział trzeci (Chronique) zawiera kilka informacji dotyczących działalności Komisji oraz notki bibliograficzne o ostatnich publikacjach naukowych.

W. V.

Hugo H a s s i n g e r, *Geographische Grundlagen der Geschichte*. Freiburg, 1953, s. 390, wydanie drugie poprawione i ulepszone.

Problematyka wpływów czynników geograficznych na historię, znana z długotrwałej tradycji w nauce niemieckiej, podjęta została na nowo w pracy H. Hassingera, profesora uniwersytetu wiedeńskiego.

H. Hassinger ukazuje w sposób oryginalny i interesujący rozwój najważniejszych narodów i państw od czasów ich powstania do chwili współczesnej na tle warunków geograficznych. Stara się on jednak uniknąć sprowadzania wydarzeń historycznych do geograficznych przyczyn — błędu znamiennego dla klasycznej szkoły antropogeograficznej w Niemczech (F. Ratzel). Przy ukazywaniu (na bogatym i starannie dobranym materiale historycznym) szeregu związków przyczynowych między rozwojem życia ekonomicznego, społecznego, kulturalnego i państwowego wielu narodów a warunkami geograficznymi, Hassinger chroni się od błędów determinizmu geograficznego zarówno przez wszechstronną, historyczną analizę, jak i przez unikanie daleko idących wniosków lub szerokich uogólnień historiozoficznych.

Zarówno ujęcie metodologiczne problemu, jak i zakres tematyki pozwalają traktować tę pracę jako cenną pozycję w naukowym warsztacie szerokiego kręgu geografów, historyków i socjologów. Historyk nauki znaleźć tu może poza ogólnym materiałem wiele przykładów współistnienia różnorodnych zjawisk i tendencji wpływających na postęp społeczny.

J. B.

T. H. S a v o r y, *The language of science*. London, 1953.

Niewielka ta książeczka (172 stron), napisana przez biologa o zainteresowaniach filologicznych, zawiera rozważania, które dotyczą od różnych stron sprawy języka nauk ścisłych. Rozważania często o charakterze bardzo swobod-

nym, raczej esseistycznym, w wielu partiach dosyć banalne. Wśród tych rozważań, gdzie autor zastanawia się i nad takimi sprawami, jak „co to jest język“ i, co to jest nauka“ i nad takimi, jak trudności w lekturze literatury naukowej, gdzie snuje i refleksję normatywną — jak, jego zdaniem, powinno się pisać na terenie nauki — i opisową — jak różni badacze faktycznie piszą — dużą część zajmuje wszakże problem rozwoju terminologii naukowej poszczególnych dyscyplin na przestrzeni ostatnich pięciuset lat. W rozdziałach *The words of science*, *The growth of the language of science*, *The vocabularies of science*, a tu i ówdzie także i w innych historyk nauki znajdzie bogate informacje o pojawianiu się nowych terminów z dokładnym umiejscowieniem w czasie (daty). Odsyłaczy do źródeł autor nie stosuje.

D. M.

Lucien F e b v r e, *Combats pour l'histoire*. Paris, Armand Colin 1953. s. X + 458.

Książka stanowi zbiór artykułów autora, wybitnego współczesnego historyka francuskiego (zmarł w listopadzie 1956 r.), publikowanych przez niego na przestrzeni prawie pół wieku. Dotyczą one ogólnych zagadnień nauki historycznej, jej przedmiotu i metody. Niektóre z nich poświęcone są zagadnieniu współpracy historii z innymi dyscyplinami humanistycznymi, przy czym autor nie tyle mówi, jak to zwykle bywa, o korzyściach, które odnosi z tej współpracy historyk, ale raczej o uzupełnieniach, jakie dać mogą badania historyczne innym naukom, np. studiom nad geografią dialektów. Inne artykuły traktują o dyscyplinach nie będących historią właściwą, lecz posługujących się metodami historycznymi w swych badaniach, jak historia literatury, historia filozofii, historia sztuki oraz historia nauk ścisłych. Wreszcie autor daje jedenaście krótkich studiów poświęconych współczesnym sobie historykom francuskim. Wiele z artykułów stanowi omówienie publikacji naukowych, nie są to jednak zwykle recenzje. Autor traktuje omawiane przez siebie prace jako przykład sposobu ujęcia pewnych tematów, skupia się na zagadnieniu metody. Daleki jest zresztą od snucia jakichś jałowych spekulacji oderwanych od rzeczywistego warsztatu historyka; zagadnienia dyskutuje na zupełnie konkretnym materiale w oparciu o swą bardzo rozległą erudycję i kulturę naukową. Nie brak przy tym i silnych akcentów polemicznych, jak np. w krytyce historii dyplomacji w stylu Emila Bourgeois, czy też ujęcia historii literatury w dziele Daniela Mornet o klasycyzmie francuskim, ujęcia wywodzącego się z założeń metodycznych Lansona. W zakresie historii nauk ścisłych autor prezentuje czytelnikom prace Emanuela de Margerie *Bibliographie sommaire du Jura français et suisse* oraz dwutomowe dzieło Henryka Daudin *Études d'histoire des sciences naturelles* t. I — De Linné à Jussieu: *Méthodes de la classification et idée de série en botanique et en zoologie*, t. II — Cuvier et Lamarck: *Les classes zoologiques et l'idée de série animale*. Obie prace wyszły w latach dwudziestych. Fabvre nie daje oczywiście ich analizy z punktu widzenia fachowego: geologicznego i przyrodniczego. W związku z pierwszą pracą rozważa problem metody dobrej bibliografii selektywnej i rozumowanej, ukazującej rzeczywisty